

Op ongeveer jullie leeftijd - in 1972, ik was toen 17 - begon ik aan een opleiding bij het Koninklijk Instituut voor de Marine - het KIM - in Den Helder. De wapenspreuk van dit opleidingsinstituut luidt "sumus et fore speramus" en dat is Latijn voor "wij zijn en hopen te worden". Een mooie spreuk als je nog aan het begin van een loopbaan staat. Een gezegde dat de opleiding sterk kenmerkt is "kennis is macht, karakter is meer". Let op: de beginletters van dit adagium vormen tweemaal het woord "KIM". Het korps adelborsten kent ook een lied – *ik zal dat niet gaan zingen!* – en daarin komen navolgende regels voor:

Waar De Ruyter eens moest sneven
Waar een Tromp zijn roem behield
Staan wij aan het begin van 't leven
Maar met hoop het moed bezielde.

Wederom een toespeling op het begin van een loopbaan, na de opleiding.

Kort na mijn opleiding begon ik bij de Onderzeedienst. In een aantal jaar waarin ervaring is opgedaan werd ik "hoofd van de technische dienst". In de aanloop daar naar toe was ik bezig met vooral materiële en procedurele zaken. Het brandstofsysteem, het koelwatersysteem, de voortstuwing, het proces van onderwater gaan en weer terugkeren aan de oppervlakte: dat soort dingen. Mijn les uit die jaren is dat al deze materiële en procedurele zaken in het niet vallen bij de kunst van het werken met mensen. Dat mensen doen wat gedaan moet worden, niet omdat een leidinggevende dat zo zegt maar uit eigen gedrevenheid. De rol van de leidinggevende is dan die van een bijsturende coach. Gedragswetenschappers spreken van intrinsieke motivatie. Dat is een geheel andere wereld dan die van de student waarbij extrinsieke motivatie een veel belangrijkere rol speelt: een goed cijfer, overgaan naar een volgende klas of het voorkomen van het voor straf een middag terugkomen.

Jullie staan nu aan het eindpunt van de levensfase die "school" heet en aan het begin van een geheel nieuwe fase, die natuurlijk ook weer een opleiding omvat maar ook het werken in een maatschappij waarbij ook voor jullie aanvankelijk materiële en procedurele dingen belangrijk zullen zijn. Gaandeweg zal echter ook bij jullie de kunst van het werken met mensen de boventoon gaan krijgen. Geniet daarvan en sta ervoor open om ook van anderen te leren!

Een tweede ervaring die ik met jullie wil delen is die van mijn pelgrimstocht naar Santiago de Compostela in noordwest Spanje. Een dergelijke wandeling heb ik tweemaal gemaakt: de eerste keer in 2011 en daarna nog eens in 2013. Natuurlijk kan ik hier weer een boeiende

verhandeling geven over de zin van het leven, spiritualiteit en van de harde realiteit elke dag weer een wandeling te maken maar het punt dat ik vooral wil maken betreft het volgende.

Na zo'n 35 dagen door het prachtige landschap van noord Spanje te hebben gelopen bereikten wij - mijn loopmaat en ik - het einddoel: de kathedraal van Santiago de Compostela. Op zulke momenten is het goed om te bedenken dat het einddoel gewoon een klein deel van de hele tocht is geweest terwijl de herinnering toch vooral de gehele tocht beslaat. Vergelijk de tocht - de pelgrim zal spreken van Camino - met het leven zelf. Het is misschien niet echt het doel van het leven maar aan het eind ervan wacht onvermijdelijk de dood. Is het niet zoveel meer waard om telkens weer te genieten van hetgeen je nu bezighoudt. Mijn schoonzus die ons regelmatig een berichtje stuurde tijdens de wandelingen eindigde elk bericht steevast met de boodschap "vergeet niet te genieten". En dat is precies wat ik jullie nu ook wil meegeven. Geniet van hetgeen je meemaakt en denk niet alleen maar aan "later" of aan "als dit eenmaal voorbij is".

Dan nog een derde ding (en dan rond ik af). Een mens is nooit te oud om te leren en ik wil hier benadrukken dat ik ook van jullie heb geleerd. Eén ding licht ik er uit: de fase van de profielwerkstukken. En dan met name die, die ik eigenlijk niet eens heb gelezen: die van Naihla. Die ging over "white privilege". Over dat begrip heb ik de laatste tijd wel meer gelezen: er is eigenlijk best wel veel over geschreven. Al hetgeen ik erover heb gelezen en van Naihla over heb gehoord gaf mij te denken (en dat heb ik ook gedaan). Ook ik ben wit (of: blank) en geniet van datzelfde privilege. Ik zeg "geniet" maar zo is het niet echt: je bent je er gewoon niet van bewust! Als je gekleurd bent, ben je dat waarschijnlijk wel en ook dat realiseer je niet als blanke. Ik durf te stellen dat ik helemaal niets, maar dan ook niets heb met racisme, slavernij of blank-zwart-tegenstellingen, maar het simpele feit dat je blank bent, maakt dat je een positie inneemt in de al dan niet actief gevoerde discussie. Ik kan er niets mee, ik doe er ook niets mee, en toch heeft het mij te denken gegeven. Ik beschouw het mede daardoor nog meer als een voorrecht om met jullie te hebben samengewerkt en ik hoop dat we elkaar nog lang in het oog mogen houden (al dan niet digitaal)!

Daarmee rond ik af. Drie dingen wil ik dus meegeven: 1) geniet van de kunst om met mensen te werken en sta open voor wijze lessen van anderen, 2) geniet van het leven van alledag en denk niet alleen maar gelukkig te worden van momenten in de toekomst en 3) dank voor het wederzijds leerzame contact dat ik met jullie mocht hebben.

Het ga jullie allen goed!